

Univerzita Palackého v Olomouci

ACTA UNIVERSITATIS PALACKIANAE OLOMUCENSIS
FACULTAS PHILOSOPHICA

Philologica 104 - 2016

UCRAINICA VII

SOUČASNÁ UKRAJINISTIKA

PROBLÉMY JAZYKA, LITERATURY A KULTURY

Sborník příspěvků
z mezinárodní konference
**VIII. olomoucké sympozium ukrajinistů
střední a východní Evropy**
Olomouc 25. – 27. 8. 2016

Olomouc 2016

Redakční rada :

Prof. Alla Arkhanhelská, DrSc. - předsedkyně

Prof. Ljudmyla Stěpanova, CSc.

Prof. Nadiia Balandina, DrSc.

Prof. Oleh Tyščenko, DrSc.

Prof. Olena Levčenko, DrSc.

Doc. Ljudmyla Danylenko, CSc.

Prof. Aatolij Zahnitko, DrSc., čl. kor. NAVU

Mgr. Uljana Cholodová, Ph.D.

Mgr. Radana Merzová, Ph.D.

Za obsah, jazykovou a stylistickou správnost odpovídají autoři příspěvků.

1. vydání

Editorky © Alla Arkhanhelská, Radana Merzová, 2016

© Univerzita Palackého v Olomouci, 2016

ISBN 978-80-244-4933-3

ISSN 0231-634X

Сапожнікова Лариса, Коршунова Ірина. СЕМАНТИЧНІ НЮАНСИ ПІДТЕКСТОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ХУДОЖНЬОМУ ТВОРІ.....	494
Шабаль Катерина. ПРИНЦИПИ ХАРАКТЕРОТВОРЕННЯ ПЕРСОНАЖІВ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ПОЛІТИЧНОМУ РОМАНІ.....	501
Шарова Тетяна. ХУДОЖНЬО-ФІЛОСОФСЬКА КОНЦЕПЦІЯ ВІЙНИ В РОМАНІ К. ГОРДІЄНКА «БУЙМИР».....	508
Шевченко Віолетта. СИНТЕЗ РЕАЛЬНОГО ТА ІРРЕАЛЬНОГО У ХИМЕРНОМУ РОМАНІ ХХІ СТОЛІТТЯ.....	515
Солецький Олександр. ЕМБЛЕМАТИЧНИЙ КОД ТЕКСТІВ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА.....	521
Ткаченко Олена Г. АНТИЧНІ ЛІТЕРАТУРНІ ТРАДИЦІЇ В УКРАЇНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ: ШЕВЧЕНКО Й ОВІДІЙ.....	528
Ткаченко Олена П. ТИПОЛОГІЧНЕ ВИТЛУМАЧЕННЯ ОБРАЗІВ КАЇНА І АВЕЛЯ ЯК ОСОБЛИВА ГЕРМЕНЕВТИЧНА ТА ХУДОЖНЯ МОДЕЛЬ.....	534
Єщенко Наталія. КОРДОЦЕНТРИЗМ ПОЕЗІЇ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА	541
Жигун Сніжана. УКРАЇНСЬКИЙ НЕОРЕАЛІЗМ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ДИСКУРС	548

ЛІНГВОДИДАКТИКА І ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ 555

Веретенко Тетяна, Белоліпцева Олена. РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	556
Березюк Юлія. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПУ ПОЛІКУЛЬТУРНОСТІ В РОБОТІ З ШКІЛЬНИМИ ПІДРУЧНИКАМИ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	561
Березюк Олена, Березюк Олексій. ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ.....	566
Буднік Анжела, Хижняк Ірина. ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПОРТФОЛІО В НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ.....	572
Копусь Ольга, Свекла Тетяна. КРЕАТИВНА СКЛАДОВА В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З РЕКЛАМИ ТА ЗВ'ЯЗКІВ З ГРОМАДСЬКІСТЮ....	579
Кучерява Оксана, Марчук Олена. КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ	586
Заверико Наталія, Лещенко Олена. ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ БАТЬКІВСТВА У МОЛОДОГО ПОДРУЖЖЯ В УКРАЇНІ	593
Лесная (Лісна) Галина. ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ЛЕКСИКИ У КУРСІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ	599
Лисак Наталія. ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ З ВИКОРИСТАННЯМ КОНТЕКСТНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ СЕРВІСНОГО ПРОФІЛЮ.....	604

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Веретенко Тетяна

Київський університет імені Бориса Грінченка
tv950@mail.ru

Бєлоліцева Олена

Харківська гуманітарно-педагогічна академія
Харківської обласної ради
elenspesialist@rambler.ru

Необхідність успішного соціального розвитку особистості, її готовність до соціальної та професійної мобільності зосереджують увагу на вирішенні проблем забезпечення соціального виховання, розвитку соціальності індивіда, соціальної зрілості та соціальної активності. Особливого значення набуває ця проблема в студентському віці, періоді, коли у молодих людей відбувається повне переосмислення життєвої позиції, формування духовних цінностей, розвиток ініціативності та громадської свідомості, формування здатності до соціально активної поведінки. Соціальна активність студентської молоді в сучасних умовах надзвичайно значуща, насамперед у зв'язку зі зростаючими вимогами до формування активної творчої особистості, здатної взаємодіяти із соціальним світом. Термін «активність» (від лат. *activus* – діяльний, дійовий) у сучасній педагогічній науці пов'язують із діяльним ставленням людини до світу, її здатністю виробляти суспільно значущі зміни у матеріальному і духовному середовищі на основі освоєння суспільно-історичного досвіду людства [Косовець 2009: 4].

Поняття «соціальної активності особистості» в психологічному плані Л. Божович, А. Леонтьєв, В. Мерлін, Л. Славіна розкривають з погляду уявлень про природу якості особистості як системи дій, потреб і мотивів поведінки. Вони відзначають, що соціальну активність як якість особистості, з одного боку, характеризують суспільно цінні мотиви, з іншого – активна поведінка, уміння не тільки пристосовуватися до обставин, а й враховувати і змінювати їх відповідно до засвоєних моральних вимог. Як показує аналіз педагогічних словників та енциклопедій, активність людини знаходить вияв у творчій діяльності, вольових актах, спілкуванні. Активність соціальна у педагогічному словнику Г. Коджаспирової виступає родовим поняттям щодо видових: суспільно-політичної, трудової, пізнавальної та ін. Як вказують його автори, соціальна активність реалізується у вигляді соціально-корисних дій під впливом мотивів і стимулів, в основі яких лежать суспільно значимі потреби.

Як показують останні дисертаційні дослідження, дане поняття тлумачиться по-різному навіть у тому випадку, коли дослідження здійснюються із урахуванням особистісного підходу. Наприклад, як соціально важливу інтегральну властивість особистості, яка культурно розвивається та активно реалізується у процесах комунікації, соціальну активність особистості визначає Л. Нафікова [Нафікова 2009: 8], у той час як В. Косовець соціальну активність розуміє як стійке особистісне

утворення, що характеризує молоду людину як соціальну істоту, котра має чітку особистісну спрямованість, володіє світоглядом як системою знань і переконань, має власну позицію, взаємодіє з навколишнім світом [Косовець 2009: 8].

На думку О. Безпалько, соціальна активність - динамічне утворення, суб'єктом-носієм якої виступає людина; має різний ступінь прояву та залежить від співвідношення між соціальними обов'язками особистості у суспільно значущій діяльності та суб'єктивними установками на діяльність; її розвиток відбувається через систему зв'язків людини з навколишнім соціальним середовищем у процесі пізнання, діяльності і спілкування [Безпалько 2006: 56]. Соціальна активність виявляється як здатність діяти свідомо, не тільки пристосовуючись до зовнішнього середовища, але й цілеспрямовано змінюючи його. У практичному житті вона виступає як діяльність в організації та координації активності індивідів, в освоєнні ними зовнішнього середовища. Констатуючи множинність інститутів соціального впливу на особистість студента, необхідно визнати і вплив на нього культури інформаційного суспільства, яке виступає одним із чинників формування соціальної активності студентської молоді.

Спираючись на результати наукових узагальнень В. Оржеховської, можемо стверджувати, що активність у ході діяльності спонукає особистість до розвитку, стимулює її подальше удосконалення та саморозвиток. Останнє обумовлено тим, що соціальна активність як якість особистості включає в себе потреби, мотиви, інтереси, установки. Дослідниця зазначає, що структурна складність соціальної активності зумовлює її поліфункціональність: ідентифікаційна функція полягає в усвідомленні свого «Я» як представника соціальної спільноти; цілеутвірною функцією, за якої цілі даної спільноти перетворюються на особистісні цілі; мотиваційна функція виявляється в спрямуванні людини, її соціальній активності в процесах державотворення, різних видах суспільно корисної діяльності (еколого-економічній, навчально-трудої, техніко-технологічній тощо).

Схожою є позиція соціологів Н. Осипова, В. Воднік, Г. Клімова. Автори вказують на той факт, що соціальна активність характеризується не тільки усвідомленням та прийняттям інтересів суспільства і певних спільнот, а й готовністю та вмінням реалізовувати ці інтереси, активною діяльністю самостійного суб'єкта. Важливими ознаками соціальної активності особистості є сильне, стає прагнення впливати на соціальні процеси та дієва участь у суспільних справах, бажання змінити, перетворити або, навпаки, зберегти, зміцнити існуючий соціальний лад, його форми та елементи.

Привертають увагу наукові доробки С. Гончаренко. Укладач «Українського педагогічного словника» зазначає, що активність – це здатність людини до свідомої трудової і соціальної діяльності, міра цілеспрямованого, планомірного перетворення нею навколишнього середовища й самої себе на основі засвоєння нею багатств матеріальної і духовної культури. Активність особистості виявляється у творчості, вольових актах, спілкуванні. Інтегральна характеристика активності особистості – це активна життєва позиція людини, яка виявляється в її принциповості, послідовному відстоюванні своїх поглядів, ініціативності, діловитості, психологічній настроєності на діяльність.

Дослідження психологів і педагогів (Л. Аза; О. Бабенко; В. Бігаєв; А. Камалетдинов, А. Остапенко) дозволяють стверджувати, що стійка система соціально значущих вчинків особистості репрезентує її соціальну поведінку, в якій відбивається усвідомлене ставлення до об'єкта діяльності. При цьому успіх прояву

соціальної активності забезпечується спрямованою соціальною культурою особистості. Всі складові структури соціальної активності особистості взаємопов'язані та взаємообумовлені, а сама вона є інтегративною якістю особистості, що визначає її місце, роль і становище в соціумі.

Проблема соціальної активності особистості, як і формування цієї найважливішої інтегративної якості не належить до розряду минулих: людина в тій мірі соціальна істота, в якій вона самовизначається в соціумі, виявляючи в ньому активність, перетворюючи його і саму себе як суб'єкта соціальних відносин, а якість цього процесу визначається усім різноманіттям факторів, з якими взаємодіє розвивається особистість і які чинять на цей розвиток вплив. Зокрема, у Законі України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» зазначено, що одним з головних пріоритетів України є прагнення побудувати орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх і спрямоване на розвиток інформаційне суспільство, в якому кожен міг би створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися і обмінюватися ними, щоб надати можливість кожній людині повною мірою реалізувати свій потенціал, сприяючи суспільному і особистому розвитку, бути активним у суспільстві та підвищувати якість життя.

Так, зростаюча значимість інформаційного суспільства та інформаційної культури пояснює та детермінує одночасно не лише якість життєдіяльності студентської молоді у цифровому XXI столітті, а й способи її життя та взаємодії з іншими громадянами та владою, розвиток ефективних систем управління всіх сфер, які мають ґрунтуватися на інтелектуальних стратегіях та використанні цифрових й інформаційних технологій, сучасних інформаційно-аналітичних баз даних, засобів комунікації у процесі розвитку соціальної активності.

Зокрема, аналіз сучасних українських досліджень дозволяє визначити такі характерні риси й ознаки інформаційного суспільства: формування єдиного інформаційно-комунікаційного простору країни як частини світового інформаційного простору, повноправна участь України в процесах інформаційної і економічної інтеграції регіонів, країн і народів; становлення і в подальшому домінування в різних сферах перспективних інформаційних технологій, засобів обчислювальної техніки і телекомунікацій; створення і розвиток ринку інформації і знань як факторів виробництва на додаток до ринків природних ресурсів, праці і капіталу, перехід інформаційних ресурсів суспільства в реальні ресурси соціально-економічного розвитку, фактичне задоволення потреб суспільства в інформаційних продуктах і послугах; зростання ролі інформаційно-комунікаційної інфраструктури в системі суспільного виробництва; підвищення рівня освіти, науково-технічного і культурного розвитку за рахунок розширення можливостей систем інформаційного обміну на міжнародному, національному і регіональному рівнях і, відповідно, підвищення ролі кваліфікації, професіоналізму і здібностей до творчості як найважливіших характеристик послуг праці; створення ефективної системи забезпечення прав громадян і соціальних інститутів на вільне одержання, поширення і використання інформації як найважливішої умови демократичного розвитку.

Аналіз сучасних досліджень дозволяє стверджувати, що сучасна інформаційна культура увібрала до себе усі свої попередні форми та з'єднала їх в єдиний засіб. Як особливий аспект соціального життя, вона виступає як предмет, засіб і результат соціальної активності, відображає характер і рівень практичної діяльності людей. Це результат діяльності суб'єкта і процес збереження створеного, розповсюдження й

споживання об'єктів культури. Враховуючи, що сучасний студент існує у світі інформації, технологій й техніки, значною мірою змінюється уявлення, мислення, погляди, поведінка, спосіб життя і діяльність молоді, одночасно ставлячи до неї нові вимоги, найважливішою серед яких є розвиток інформаційної культури. У наш час практично не можна назвати сферу людської діяльності, яка б не залежала від ринку інформації та не мала б потреби у миттєвому її отриманні та вільному практичному доступу до будь-якої інформації, використанні багатфункціональних ноутбуків, інформаційних ресурсів, медіатек, відеофайлів, новітніх інформаційних технологій, сучасних технологій зв'язку.

Власне в інформаційному суспільстві скорочуються відстані, відбуваються глобалізаційні та інтеграційні процеси, створюються безпрецедентні можливості для вільного доступу до інформації та прозорого спілкування на усіх рівнях, створюються нові канали для отримання нових знань, самореалізації особистості студента, розвитку її культури та активності. Інформаційна культура розглядається як невід'ємна частина людської культури в цілому та як якісна характеристика особистості. У широкому сенсі під культурою інформаційного суспільства розуміють сукупність принципів і реальних механізмів, що забезпечують позитивну взаємодію етнічних і національних культур, їх з'єднання у загальний досвід людства. У вузькому сенсі – оптимальні способи поводження із знаками, даними, інформацією й представлення їх зацікавленому споживачеві для вирішення теоретичних і практичних завдань; механізми вдосконалення технічних засобів виробництва, зберігання та передачі інформації; розвиток системи навчання, підготовки людини до ефективного використання інформаційних засобів й інформації.

Один з провідних фахівців в області інформатизації Е.Семенюк під культурою інформаційного суспільства розуміє інформаційний компонент людської культури в цілому, що об'єктивно характеризує рівень всіх здійснюваних у суспільстві інформаційних процесів та існуючих інформаційних відносин [Педагогический энциклопедический словарь 2008]. Поняття культури інформаційного суспільства пов'язане з двома загальнонауковими поняттями - інформація і культура. На думку М. Левшина, інформаційна культура у наш час асоціюється з техніко-технологічними аспектами інформатизації, оволодінням навичками роботи на комп'ютері, з так званим інформаційним бумом й значними обсягами інформаційних потоків, а можливо, й доступністю й вільним доступом до інформаційних масивів мережі Інтернет у різних точках планети [Левшин 2002: 68].

Так, студенту як і фахівцю будь-якої галузі для вільної орієнтації в інформаційному середовищі необхідно вміти отримувати, опрацьовувати й раціонально використовувати інформацію у різних видах діяльності з різних джерел і з використанням різноманітних засобів, зокрема й за допомогою комп'ютера, телекомунікацій, каналів зв'язку, мережі Інтернет, а не лише традиційної суб'єкт-суб'єктної комунікації. Такі зміни у суспільстві позитивно відображаються на процесі розвитку соціальної активності студентської молоді, адже широке розповсюдження культури інформаційного суспільства та паралельний розвиток активності особистості є інтегрованим результатом реалізації процесу соціального виховання, здатності людини взаємодіяти із соціальним світом, що базується на ідеях самозбереження соціуму, єдності та гармонійної взаємодії людей різних національностей, соціально-вікових груп, класової належності, стану здоров'я, рівня розвитку та можливостей, людства в цілому.

Розглядаючи розвиток соціальної активності студентської молоді, варто зазначити, що у процесі впливу культур інформаційного суспільства на індивіда справді формується інтегрована особистісна якість, що характеризує міру інтенсивності, напруженості, темпу здійснення суспільно значимої діяльності. Соціальна активність студента в умовах інформаційного суспільства відображає його потребу у саморозвитку, самозміні й спрямована на самовизначення його у світі та прийняття світу в собі.

Найважливішими компонентами соціальної активності студентської молоді, що формуються під впливом культури інформаційного суспільства, вважаємо комунікативну, трудову, суспільно-громадську та інші види діяльності. На основі аналізу наукової літератури можна виокремити такі шляхи культурного впливу на розвиток і реалізацію соціальної активності студентської молоді у інформаційному суспільстві. Перший шлях полягає в можливості розвитку культурного потенціалу особистості студента і одночасно пристосуванню до конкретного виду діяльності. Його значення випливає з можливості отримання нової інформаційної технології та вміння її застосовувати в неординарних ситуаціях, що вимагають нетрадиційного творчого підходу, культурної взаємодії, активності, мобільності.

Другий шлях – наповнення життя студента соціально значущим змістом, шляхом позитивної взаємодії етнічних і національних культур, їх поєднання в загальний досвід людства шляхом використання ЗМІ, Інтернет-ресурсів тощо. Третій – підтримка самостійності, лідерства. В умовах культурного обміну і взаємодії стираються просторові, часові, соціальні і інакші бар'єри, формується єдиний інформаційний простір, в якому особистість має можливості самостійно обирати суб'єктів взаємодії, реалізовувати ролі лідера тощо. Четвертий – підвищення потенціалу культурного та інноваційного розвитку.

Таким чином, можна стверджувати, що в сучасних соціокультурних реаліях інформаційне суспільство виступає осередком набуття студентською молоддю досвіду соціальної активності шляхом орієнтації в системі інформаційних зв'язків, оволодіння механізмами культурної поведінки, розвитку самостійності, лідерства, мобільності у соціально схваленій суспільній діяльності.

Література

Безпалько 2006: Безпалько, О. В.: Організація соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю у територіальній громаді: теоретико-методологічні основи. Науковий світ, Київ 2006.

Косовець 2009: Косовець, В.І.: Розвиток соціальної активності молоді в умовах соціокультурного середовища села: Автореф. дис... канд. пед. наук. Київ, 2009.

Левшин 2002: Левшин, М.М.: Педагогічна сутність поняття «інформаційна культура особистості». In: Вища освіта України. 2002. N. 3, с. 67–74.

Нафікова 2009: Нафікова, Л.А.: Формування соціальної активності слабозорих молодших школярів засобами музичного мистецтва: Автореф. дис... канд. пед. наук. Київ 2009..

Педагогический энциклопедический словарь 2008: Педагогический энциклопедический словарь / Гл. ред. Б.М.Бим-Бад. Изд-во Дрофа: Большая российская энциклопедия, Москва 2008.

Summary

The article reveals the essence of social activity, theoretical and practical principles of social activity in the information society. The article analyzes the views of scientists on the concept of "social activity", the concept of "culture" and "information society". The expediency of formation of social activity under the influence of the information society.

Keywords: social participation, culture, information society, college students.